

З початком великої приватизації в Україні, а саме з 1992 року – в її ході виникали ціла низка питань, щодо: ролі посередників у процесі надання послуг з приватизації, постприватизаційної підтримки роздержавлених підприємств, спроб залучення та ролі інвесторів в акціонерних товариствах а також - проблем державного управління. Через це, фахівці, чи не єдиної на всю Закарпатську область - системи приватних компаній Gazda Group, які займались саме вище переліченими питаннями - нерідко оприлюднювали свої думки та давали поради, в тому числі й через ЗМІ.

Одним з таких матеріалів і є - «Проблеми державного управління економікою», причому на регіональному рівні, який і було підготовлено ще у вересні 1996 року та з деякими уточненнями - оприлюднено у газеті «Фондова панорама» - виданні ДКЦПФР (Держкомісії з цінних паперів та фондового ринку), в лютому 2000 року. При цьому, деякі думки є актуальними й по сьогодні...

Проблеми державного управління економікою

Мова піде про державне управління економікою власне на регіональному рівні. Однак розгляд регіональних проблем без урахування загальнодержавних тенденцій управління економікою буде нелогічним. Отже сьогодні, коли стан економіки досяг фактично колапсу, виникають закономірні питання, хто винуватий і що робити. Щодо винуватих, то це скоріше об'єктивний процес, що має місце повсюдно і є загальнодержавною проблемою. Однак це окрема розмова.

Відсутність кадрів, готових до роботи в нових умовах - ось головна, на наш погляд, проблема сьогодення. Далі - надмірна концентрація влади (в т.ч. і коштів) в центрі.

Підтвердженням цьому є: з одного боку боротьба за розподіл (перерозподіл) податків, а відтак і бюджетних коштів на регіональному рівні. Як правило це боротьба: мер-губернатор; а прикладом слугує Одещина, Луганщина, Закарпаття і т.д. З другого - спроба різного роду відмежувань (від автономії до конфедерації) з метою уникнути участі всієї держави. Адже не від добробуту і благополуччя мають місце спроби «втечі» із спільного дому. А саме негаразди і економічна безвихідь примушують до роздумів про відмежування і «штовхають» до пошуку самоврядно-автономних шляхів виходу із скрути. Однак це вже політика, вирішення долі якої прямопропорційна економічному стану держави.

Пошук же власних маршалів і бальцеровичів ускладнюється, на наш погляд, за двох причин. Перша - «державна машина», левову частку крісел якої займають «фахівці» старої номенклатури, всіляко відсуває прихід спеціалістів нової генерації. Некомпетентність, невміння працювати в нових умовах - не тільки біда старої гвардії, яка веде до стагнації національної економіки, але й робить нас фактично заручниками такої політики...

Спроби ж зміни становища що склалось, особливо з боку Президента, шляхом вливання в управлінські структури держави «свіжої крові», бажаних результатів не дають. «Поглинання» ж машиною молодих державних мужів говорить про надзвичайну інерцію в економічному житті держави. Як приклад, варто навести факт розпаду економічного блоку реформаторів уряду держави (Ющенко, Єхануров та інші), який сформувався з приходом в Кабмін віце-прем'єра Сергія Тигипки.

Друга причина - діючі державні інститути унеможливають ініціативу, певну автономію не тільки на рівні виконання певних програм, а навіть і на рівні ідей. Чи не тому, з метою вийти з-під «опіки» державних структур, має місце тенденція до активного створення, практично дублюючих одна одну, паралельних структур при Адміністрації Президента, Верховній Раді та Кабінеті Міністрів. Мова йде про різного роду комітети,

компанії, агентства, тощо.

Так, лише зовнішньоекономічні взаємини України із рештою світу, в частині іноземних інвестицій, крім конституційного міністерства Зовнішньо-економічних зв'язків «регулюють»: Українська державна кредитно-інвестиційна компанія. Національне агентство України по реконструкції і розвитку. Державний інвестиційно-кліринговий комітет, Палата незалежних експертів з питань іноземних інвестицій і Консультативна рада з питань іноземних інвестицій в Україні. (Саме таким шляхом ідуть і окремі підприємства коли створюють дочірні структури з метою «втєкти» від картотеки та інших проблем власних виробництв).

Логічно, що практика плюралізації підходів до вирішення проблеми державного управління економікою має свої плюси і мінуси. Якщо така практика має місце виключно за державні кошти, то це тільки мінус для такої держави. Ініціатива ж тут обмежується і коштами і, відповідно, створювачем (як правило Президентом, Головою Верховної Ради чи Кабміном) та положенням такого інституту. Щодо впливу і, відповідно, контролю за діяльністю таких інституцій (які як правило, створюються під чергового відставника із державних структур), з боку власне їх утримувачів - населення держави, то за відсутності розвиненої демократії - перше майже неможливе.

Платники ж податків цивілізованого світу «не дозволять» бути заручниками в подібних державних інститутів. Саме тому партія, коаліційний уряд тієї чи іншої держави мають успіх на виборах при умові мінімізації бюджетних витрат (зменшенню дефіциту бюджету). Це ж дається через розумну передачу (роздержавлення, змішана форма управління і господарювання: держава плюс приватник) функцій держави до приватника та недержавних структур. Останні ж, як правило, діють на власні кошти та на кошти клієнтів-партнерів. При таких розкладах і пошук ефективності й ініціатива будуть першочерговим гарантом успіху та й іміджу такої інституції. При цьому варто звернути увагу й на те, що наші (на відміну від світової практики), як державні так, в основному, і позаконституційні, але створені на державні кошти інститути, покликані насамперед контролювати, а в кращому випадку регулювати і рекомендувати питання віднесені до їх компетенції. Щодо сприяння, допомоги, чи захисту своїх клієнтів-партнерів, то на сьогодні це поки-що скоріше лише бажання.

Вищевказане щодо України можна сміло моделювати власне і на Закарпаття, та відповідно і Ужгород, хоч і не в таких масштабах.

Саме звідси ідеї: вільної економічної зони, отримання певних повноважень та прав згідно відомих Указів Президента України: «Про заходи щодо сприяння економічному і соціальному розвитку Закарпатської області.», «Про спеціальну економічну зону Закарпаття» та Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в Закарпатській області» започаткування губернатором краю та Ужгородським міським головою- інститутів радників-експертів , тощо.

В ситуації, коли державна машина: або «ламає» особистість, або викидує із системи - такі підходи є чи не єдино розумними. Однак, як показав досвід (на прикладі ідеї вільної економічної зони) навіть ідея, а не те що спроби її втілення, як ініціатива була «наказана» і відповідно приречена. Це «результат» не тільки неготовності розкрити ідею у вигляді бізнес-планів, інвестиційних проектів, підготовки кадрів, підбір необхідних фахівців, тощо, але й політичної недалекоглядності Верховної Ради в особі основної маси політиків (в т.ч. й від Закарпаття). Низька політична культура, відсутність фахівців, відомий менталітет населення - ось далеко не всі складові провалу цілком здорової ідеї з єдиною метою - жити краще...

Що робити?

Насамперед, на регіональному рівні необхідно провести «інвентаризацію» активів краю, майна, сировини, ресурсів, фінансів, ринкових інститутів, кадрів, тощо. Далі, варто придивитись до подібної (за розмірами, населення, інфраструктурою тощо) цивілізованої території (області, міста) наприклад в Чехії-Угорщині та Німеччині-США. Іншими словами відповісти на цілий ряд запитань: від скільки необхідно «заробляти» області, місту щоб «прожити», до що і скільки необхідно витратити та що і куди можна інвестувати (реінвестувати). Тут і виробництво (державний і недержавні сектори, його ефективність і т. д.), і споживання (заробітна плата, соціальні програми і т. д.) й інфраструктура та її розвиток (транспорт, зв'язок, дороги і т. д.). При цьому мати на меті не просто зайняти населення, а визначити можливості продукування товарів та послуг з максимальною ефективністю виробництва для області, міста. Саме при такому підході відпаде необхідність в таких інститутах як управління промисловістю чи комітеті економіки в сьогодиншньому їх вигляді, а скорочувати треба буде не кадри, а функції. Ясно, що потрібно не управління промисловістю, а інформаційно-аналітичний центр промислової політики краю (міста); і, відповідно, не комітет економіки, а центр економічних реформ і т. д. і т.п.

Після визначення вищевказаного та окреслення завдань взагалі, визначити поетапність вирішення проблем управління економікою та доцільність і вартість такого управління.

Крім того, з урахуванням факту падіння привабливості і відповідно доцільності організації та неефективності проведення таких заходів, як виставки, гучні презентації, тощо, варто перейти до нових форм співробітництва та до більш дієвих форм спілкування, контактів з бізнесовими колами і потенційними інвесторами. Так, варто розглянути пропозиції по підготовці, проведенню та фінансовому забезпеченню таких заходів, як форуми, семінари, конференції, круглі столи, тощо. Досить сучасними, на наш погляд, є такі теми, як: «Ужгородський форум бізнесменів», «Ужгород – точкова зона вільного підприємництва: доцільність, можливості та перспективи», «Інвестиційна привабливість Ужгорода», «Ужгород: проблеми та перспективи промислової політики», тощо. Вищевказане дозволить перейти до більш ефективного вирішення конкретних завдання та запроваджувати нові інституції, яких сьогодні вимагає час.

Так, на місцевому рівні доцільно розглянути питання створення таких регіональних (обласний, міський) інститутів, як: «Фонд інновацій», «Фонд підтримки бізнесу та ринкових структур», «Фонд реконструкції та розвитку промисловості», «Фонд розвитку пріоритетних галузей промисловості», тощо.

І останнє (але чи не найголовніше) - підібрати спеціалістів: «запросити» необхідних (в т.ч. із-закордону) та визначитись щодо навчання (перенавчання) наявних, під обслуговування новостворених інституцій та виконання конкрет-них завдань.

Сьогодні ж, з метою зберегти наявних спеціалістів від «впливу» держав-ної машини, доцільно створити ряд нових структур (в т.ч. інституту радників-експертів) з метою напрацювань саме ринкових механізмів господарювання, з наданням останнім певних прав та повноважень. Більше того, ввести в практику проведення тендерів по вирішенню тих чи інших проблем краю, міста з дублюванням такого «наряду» відповідним структурам влади (для порівняння отриманих результатів). Кошти ж для такої діяльності можна залучити і від муніципальної позики, і за рахунок зайвих вакансій в структурі влади, і за рахунки власне переможців тендера-отримувачів держзамовлень.

Радник - експерт Ужгородського міського
голови із загальноекономічних та фінансових питань,
Президент «Газда груп»

Ю. Ключівський